

İDARİ KOLLUK FAALİYETLERİNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN ETKİLERİ VE SINIRLARI: İKİ ARTI İKİ BEŞ EDER Mİ?*

*Effects and Limits of Digital Transformation in
Administrative Police Activities: Do Two Plus
Two Equal Five?*

Onur KAPLAN^{}**

Öz

İdare, hukuk kurallarıyla sınırları belirli olmak kaydıyla, kamu düzeninin ve onun unsurları olarak kabul edilen emniyetin, dirlik-esenliğin ve kamu sağlığının korunmasına yönelik genel idari kolluk yetkilerine sahiptir. İdari makamların özel hukuk kişilerinden farklı olarak kamu gücü kullanma imtiyazını elinde bulundurması; bir yandan düzeni sağlamaya yönelik müdahalesini, öte yandan kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin korunmasını gerektirmektedir. Geniş anlamda

* Yaşar Üniversitesi BAP-140 "Türk Kamu Yönetiminde İdari Makamların İdari Faaliyetlerinde Yapay Zekayla İlgili Uyması Gereken İlkeler Dair Çerçeve Metin Oluşturulması" adlı proje kapsamında hazırlanmıştır. Bu çalışma, 16-18 Mayıs 2024 tarihinde yapılan İdare Hukuku ve İdari Yargı Uluslararası Sempozyumu'nda (ISALAJ 2024) sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilerek tam metin olarak genişletilmiş ve revize edilmiş halidir.

^{**} Doç. Dr., Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı. E-posta: onur.kaplan@yasar.edu.tr, Orcid ID:0000-0003-1252-6352.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 14.01.2025

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 04.02.2025

Atıf/Citation: Kaplan, Onur "İdari Kolluk Faaliyetlerinde Dijital Dönüşümün Etkileri Ve Sınırları: İki Artı İki Beş Eder Mi?" Bilişim Hukuku Dergisi 7, No. 1 (2025): 46-78.

idari faaliyetlerin uyarlanabilirlik ilkesi çerçevesinde icra edilmesi sürecinde kullanılan araçlar değişmektedir. Bunun bir örneği, kamu düzeninin bozulması halinde oluşan olumsuz durumu çabuk ve etkili biçimde gidermeyi sağlayacak, durumun tespitini kolaylaştıracak yapay zeka araçlarının ve bilişim sistemlerinin kullanılmasıdır. Çoğu halde kamu düzenini bozan spesifik davranışları tespit ederek, yetkili idari makamlara ileten bu araçlar, teknolojik gelişmelere bağlı olarak birbirleriyle (nesneler arası) veri akışını da sağlayabilmektedir. Oluşturulan ve aktarılan veri içeriğine bağlı olarak makine öğrenimi ve otomatik karar alma mekanizmalarının hukuka uygunluğu meselesi, bir sonraki aşamada kendi kendine karar alma yetisini geliştirerek kişilerin hukuki durumlarını etkileyebilecek işlemleri tesis eden yapay zeka araçlarının kullanımındaki sınırların neler olması gerektiğinin sorgulanmasına yol açmaktadır. Aksi durum, yapay zeka araçlarıyla tesis edilen işlemlerin geçerliliğinin sorgulanamadığı, maddi ve usuli güvencelerden yararlanılamayan, kişilerin düşünce ve ifade özgürlüğünün olumsuz etkileneceği durumların ortaya çıkmasına da yol açabilir. Nitekim Orwell'in 1984 adlı eserinde geçtiği haliyle, ütöpik bir düzlemde söz konusu araçların belirli ve açık komutlar dahilinde işlem yapması karşısında, "iki artı ikinin beş olmadığını" ileri sürmenin imkansızlığı karşımıza çıkabilir. Şu halde çalışmada, özellikle temel hak ve hürriyetlere müdahale olgusunun yoğun olduğu idari kolluk faaliyetlerinde dijital dönüşüm olgusuna bağlı olarak ilgili bilişim araçlarının kullanımındaki hukuki sınırların ve uyulması gereken ilkelerin kapsamı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Veri, İdari İşlem, İrade, Kamu Düzeni.

Abstract

The administration possesses general administrative law enforcement powers aimed at safeguarding public order and its constituent elements, such as security, welfare, and public health, provided these powers operate within legally defined limits. The unique authority of administrative bodies to exercise public power, in contrast to private legal persons, both necessitates their intervention to maintain order and imposes a duty to protect fundamental rights and freedoms.

Broadly speaking, the instruments employed in administrative activities, consistent with the principle of adaptability, may vary. A pertinent example is the utilization of artificial intelligence (AI) tools and information systems that facilitate situational awareness, enabling the swift and effective resolution of disruptions to public order. These tools often detect specific behaviors that undermine public order and transmit such information to the relevant administrative authorities. With technological advances, these systems may also allow for inter-object communication, enhancing data flow and coordination.

However, the nature of the data generated and exchanged raises legal concerns regarding the legitimacy of machine learning and automated decision-making mechanisms. Specifically, it prompts questions about the permissible boundaries in the use of AI tools that progressively develop autonomous decision-making capabilities and undertake actions potentially affecting individuals' legal status. In the absence of clearly defined limits, such developments could result in scenarios where the validity of AI-driven decisions is immune to scrutiny, procedural and substantive safeguards are inaccessible, and individuals' freedom of thought and expression is compromised.

As Orwell warned in *1984*, in a dystopian context, one might be unable to dispute that "two plus two is not five," even when the tools in question function under seemingly precise and

transparent commands. Accordingly, this study will examine the legal boundaries and guiding principles for employing these digital tools, particularly within the realm of administrative law enforcement, where interference with fundamental rights and freedoms is most pronounced.

Keywords: Artificial Intelligence, Data, Administrative Act, Will, Public Order.

GİRİş

George Orwell, ütöfik bir düzlem yarattığı “1984” adlı romanında gözetim toplumuyla (*panoptikon modeli*) bağlantılı biçimde kamu gücü kullanma imtiyazını elinde bulunduran iktidarın ürettiğı bir ifade biçiminden söz etmektedir: $2+2=5$.¹ Bu önermenin doğru olmadığı bilinmesine rağmen, söylenmesinin güçlükler yaratacağı bir ortamın varlığına işaret etmenin yanında “*Big Brother Watching Us*” söylemi çerçevesinde çeşitli ileri teknoloji araçlarıyla gözetlenen, denetlenen ve yönlendirilen² kişilerin mahremiyet alanlarının ne kadar daraldığına da vurgu yapıldığı görölmektedir.³ řu halde, kişisel verilerin korunması, depolanması ve işlenmesinin yaratacağı olumsuz durumların yanında gözetim toplumunu dizayn etmek ve düşünceleri kontrol etmek aşamasına kadar varabilecek bir potansiyel “*risk halinden*” söz etmek gerekmektedir.⁴ Dolayısıyla genel biçimde iyimserlikten (veya tekno-iyimserlikten) söz

¹ George Orwell, *1984* (New York: Signet Book, 1952), 103.

² Vincent F. Hendricks ve Camilla Mehlsen, *The Ministry of Truth* (çev. Andre Amtoft ve Anja Amtoft), (Cham: Springer, 2022), 132.

³ Orwell, *1984*, 103.

⁴ Sam Gregory, “Cameras Everywhere: Ubiquitous Video Documentation of Human Rights, New Forms of Video Advocacy, and Considerations of Safety, Security, Dignity and Consent,” *Journal of Human Rights Practice* 2, sy. 2 (2024): 201; Hendricks ve Mehlsen, *The Ministry of Truth*, 132-33.

etmek mümkün değildir.⁵ Bunun yanında idare hukuku, Hauriou'nun deyimiyle “*bir mercan kütlesinin büyümesi şeklinde mutasyon (değişim) geçirmekten ziyade*”⁶ daha acele ve köklü bir değişim geçirmekle karşı karşıyadır. Bu noktada, idare hukukunun uyum sağlama kapasitesi yanında ilgili kavramların analiz edilmesinde yarar bulunmaktadır.

I. “DİJİTAL DÖNÜŞÜM” TERİMİ VE YAPISÖKÜMÜ

Toplumsal değişimi de içerecek biçimde “*dijital dönüşüm*” kavramındaki “*dönüşümün*”, verilerin elde edilmesi ve işlenmesindeki radikal farklılıklara vurgu yaptığı söylenebilir.⁷ Bu anlamda dinamik dönüşüm hali mevcuttur.⁸ Bu durumun idari makamların işleyişini ve ortaya çıkabilecek hukuki sorunlara yaklaşımı değiştireceği/dönüştüreceği açıksa da söz konusu dinamik kavramın taşıdığı anlamın analiz edilmesi; kapsamı belirlemek ve hangi alanların dijital dönüşüm kavramı dışında kalacağını ortaya koymak için gereklilik arz etmektedir.

A. Tanım

Dijital dönüşüm kavramı, literatürde verilerin dijital forma dönüştürülmesi ile bunların işlenmesi sürecini içeren, farklı konulara (eğitim, sağlık hizmetleri, enerji, kamu yönetimi) temas

⁵ Simon Vydra ve Bram Klievink, “Techno-Optimism and Policy-Pessimism in the Public Sector Big Data Debate,” *Government Information Quarterly* 36, sy.4 (2019): 2.

⁶ Aktaran; Jacqueline Morant-Deviller, Pierre Bourdon ve Florian Poulet, *Droit administratif: Cours réflexions et débats* (LGDJ 2019) 10.

⁷ J. Gustavo Corvalán, “Digital and Intelligent Public Administration: Transformations in the Era of Artificial Intelligence,” *Revista de Direito Administrativo & Constitucional*, sy.71 (2018): 58.

⁸ Corvalán, “Digital,” 58-9.

eden yapıya sahiptir.⁹ Literatürdeki pek çok tanımlamayı dikkate alarak semantik bir tanım yapma girişimindeki Vial, dijital dönüşümün tanımını “bilgi, teknolojik bağlantılar ve veride gerçekleştirilecek önemli değişikliklerden hareketle bir organizasyon ya da nesneyi iyileştirmeyi hedef tutan proses” şeklinde ifade etmiştir.¹⁰ Bu doğrultuda, dijital dönüşüm hakkında şu çıkarımlarda bulunabilir:

(i). *Dijital dönüşüm, organizasyon (kurum) merkezli değildir.*¹¹ Mevcut tanımların bazısında dijital dönüşüm kavramı doğrudan bir kurumla ilişkilendirilse de¹², birçok çalışmada var olan diğer varlık türlerine (toplum, endüstri) atıfta bulunmaktadır. Bu nedenle yapılan tanım daha geniş bağlamları içeren ilgili dijitalleşme kavramıyla tutarlıdır.¹³ (ii). *Dijital dönüşüm kavramı özel sektörü dışlamamaktadır.*¹⁴ Bu nedenle, dijital dönüşümün hangi alana dair olduğuna yönelik spesifik vurgu yapılmalıdır: İdare hukukunda dijital dönüşüm, idari işleyiş ve karar alma süreçlerinde dijital dönüşüm gibi...¹⁵ (iii). *Dijital dönüşüm, tamamen olumlu ya da olumsuz değer yargısı içermemektedir.* Bu nedenle, “dijital dönüşüm tamamen iyidir” ya da “dijital dönüşüm tamamen kötüdür” şeklinde değer

⁹ Grażyna Szpor, “The Notion of Digital Transformation,” *Instruments of Public Law: Digital Transformation during the Pandemic* (Ed. Irena Lipowicz, Grażyna Szpor ve Aleksandra Syrt) (Routledge, 2023) 11.

¹⁰ Gregory Vial, “Understanding Digital Transformation: A Review and a Research Agenda,” *Journal of Strategic Information Systems*, sy.28 (2019): 121.

¹¹ Vial, “Understanding Digital Transformation,” 121.

¹² Örneğin bkz. Jens Konopik vd., “Mastering the Digital Transformation through Organizational Capabilities: A Conceptual Framework,” *Digital Business* 2, sy.2 (2022): 1; André Hanelt vd., “A Systematic Review of the Literature on Digital Transformation: Insights and Implications for Strategy and Organizational Change,” *Journal of Management Studies* 58, sy.5 (2021): 1159.

¹³ Vial, “Understanding Digital Transformation,” 121.

¹⁴ Swen Nadkarni ve Reinhard Prügl, “Digital Transformation: A Review, Synthesis and Opportunities for Future Research,” *Management Review Quarterly* 71, sy.2 (2021): 270.

¹⁵ Bkz. Jean-Bernard Auby, “Administrative Law Facing Digital Challenges,” *European Review of Digital Administration & Law* 1, sy.1-2 (2020): 8.

yargıları pek işlevsel kabul edilmeyecektir.¹⁶ (iv). *Nihayet bu kavram ilkel araçları dışlamaktadır.*¹⁷ Ne var ki kavram, bir devinimi ve değişimi ifade ettiğinden bugünün gelişmiş araçları ileride analog sistem kullanan araçlar gibi ilkel kalabilir.

B. Dijital Dönüşüm Kavramının Diğer İlgili Kavramlardan Farkı

Dijital dönüşüm kavramının “*dijitalleşme*”, “*bilgi yönetimi*”, “*yapay zeka*” kavramlarıyla eşdeğer tutulması ya da bu kavramlar kullanılarak açıklanması, anlam bakımından karmaşaya yol açmaktadır.¹⁸ Analog bilgilerin dijital forma dönüştürülmesi ve işlenmesini ifade eden dijitalleşmeden farklı olarak dijital dönüşüm,¹⁹ toplumsal dönüşümü de içerir biçimde geniş anlama sahip bir terim olarak ele alınmaktadır. Şu halde, “*dönüşümün*” yoğunluğuna dair değerlendirmeler saklı kalmak kaydıyla, toplumsal değişim vurgusu dijital dönüşüm kavramında daha belirgindir.²⁰ Dijitalleşme sürecindeki analog bilgi ve araçların kullanımı, kullanım yöntemindeki farklılıklar gibi bilgi yönetimine dair hususlar ise, kavramı tam anlamıyla açıklamaktan uzaktır.²¹

Nihayet popüler bir kavram olan yapay zeka kavramı da dijital dönüşüm kavramıyla eşdeğer nitelikte değildir. Simmons ve Chappell tarafından açıkça ortaya konulduğu üzere; yapay

¹⁶ Dijital dönüşüm kavramının yerine göre olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğu hakkında bkz. Miodrag Komarčević, Milovan Dimić ve Petar Čelik, “Challenges and Impacts of the Digital Transformation of Society in the Social Sphere,” (Future Labour Market Challenges: Digitalisation and Brexit) *SEER* 20, sy.1 (2017): 38.

¹⁷ Vial, “Understanding Digital Transformation,” 121.

¹⁸ Cheng Gong ve Vincent Ribiere, “Developing a Unified Definition of Digital Transformation,” *Technovation*, sy.102 (2021): 2.

¹⁹ Christine Legner vd., “Digitalization: Opportunity and Challenge for the Business and Information Systems Engineering Community,” *Business & Information Systems Engineering* 59, (2017): 301.

²⁰ Vial, “Understanding Digital Transformation,” 121.

²¹ Vial, “Understanding Digital Transformation,” 121.

zeka terimi, “bir insanın aynı şekilde davranması halinde zeki olarak kabul edilen bir makinenin davranışını” ifade eder.²² Buluşsal (keşfedici karaktere sahip) yöntemler ile algoritmik süreçleri barındıran yapay zeka, zihinsel mekanizmaların gelişen biçimlerini taklit etmek suretiyle simülasyon ve mekanizasyon koşullarını, verilerin işlenmesi suretiyle gerçekleştirir.²³ Bu araçların kullanımı dijital dönüşüm kavramıyla ilintilidir; ancak, dijital dönüşüm sadece yapay zeka araçlarının kullanımından ibaret değildir

C. Etkilenen Alanların Analizi

Genel olarak, dijitalleşmenin idari faaliyetler üzerindeki etkileri; veri ve algoritmaların artan varlığı, idari işlemlerin giderek daha derin bir şekilde dijitalleşmesi ve diğer makro etkiler olarak özetlenebilir.²⁴ Söz konusu etkilerle ilgili tüketici (tahdidi) olmayan örneklerle bakıldığında, bilişim ve teknoloji araçları halihazırda çok çeşitli idari faaliyetlerde kullanılmaktadır. Conseil d’État (CE) tarafından bu alanlar şu şekilde sınıflandırılmıştır:

“(1) Kamusal mal yönetimi ve faaliyet planlaması: Araç trafiği, yol bakımı, katı atık yönetimi, su yönetimi, kamu aydınlatması, kentsel temizlik, ‘otonom’ araçlar tarafından toplu taşıma vb. (2) Savunma ve güvenlik: Askeri güçlerin tespitiyle uydu görüntüleri, siber saldırıların ve dezenformasyonun önlenmesi, otomatik plaka okuma, kamu düzenini kapsar biçimde suç öncesi alanda kişilerin yüzlerinin tanınması vb. (3) Vergi-

²² Asa B. Simmons ve Steven G. Chappell, “Artificial Intelligence-Definition and Practice,” *IEEE Journal* 13, sy.2 (1988): 14.

²³ F. H. Raymond, “Analogies et artificielle intelligence,” *Dialectica* 17, sy.2-3 (1963): 204-5. Yapay zeka uygulamaları olarak adlandırılan programların algoritma ve veri kavramlarından oluştuğu yönünde ayrıca bkz. Ömer F. Erol, *Algoritmik Regülasyon: Yapay Zekâ ve İdarenin Regülasyon Faaliyeti* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık 2023), 17.

²⁴ Auby, “Administrative Law Facing Digital Challenges,” 7.

gümrük kontrol faaliyetleri: Vergi ve gümrük denetimleri ile sınır kontrollerinin yapılması vb. **(4) Adalet:** Kararların adlandırılması, belge araştırması, bedensel yaralanma durumunda zararların değerlendirilmesi vb. **(5) İstihdam politikası:** İş arz ve talebinin eşleştirilmesi, kişiselleştirilmiş destek vb. **(6) Eğitim:** Okuldan erken ayrılmanın önlenmesi, ilk yıl yükseköğretime yerleştirme vb. **(7) Sosyal koruma:** Sosyal yardımların ödenmesi, yardım alamayanların tespiti vb. **(8) Sağlık:** Teşhis ve tıbbi reçetelerle ilgili yardım, sağlık uyarıları, robotik sağlık uygulamaları vb.”²⁵

Ek olarak, afetlerin önlenmesi, toplumsal karışıklığın önüne geçilmesi, salgın hastalıklarla mücadele edilmesi, yasa dışı göçmen girişinin önlenmesi, trafik düzenine dair veri toplanması gibi hususlar bakımından bilişim ve teknoloji araçlarının kullanıldığı/kullanım yoğunluğunun arttığı görülmektedir.²⁶ Bu yönüyle bilişim ve teknoloji araçlarının kullanılmasıyla şekillenen dijital dönüşüm, iş birliği halinde bireylerin kamusal alanda temel hak ve hürriyetlerini gereğince kullanmasına yardımcı bir işleve sahip olabilir.²⁷

II. DİJİTAL DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA RİSK

Dijital dönüşüm kavramının genel-geçer biçimde olumlu olarak nitelendirilememesi karşısında, olumsuz yönlerinin de bulunduğu ve bu durumun “risk” unsuruna yollama yaptığı

²⁵ Conseil d’État, “Intelligence artificielle et action publique: Construire la confiance, servir la performance” (2022): 6-7, (Intelligence artificielle) (https://www.conseil-etat.fr/Media/actualites/documents/2022/08-aout/etudepm-ia_1.pdf), erişim tarihi: 12.06.2024.

²⁶ Renata Gabryelczyk, “Has COVID-19 Accelerated Digital Transformation? Initial Lessons Learned for Public Administrations,” *Information Systems Management* 37, sy.4 (2020): 303.

²⁷ Sajda Qureshi, “Digital Transformation for Development: A Human Capital Key or System of Oppression?,” *Information Technology for Development* 29, sy.4 (2023): 424.

ifade edilebilir. Denilebilir ki, bu kavramın kullanımı sonucu ortaya çıkan olumsuz yön; gelişen ve değişen teknoloji karşısında temel hak ve hürriyetlerin oldukça sınırlanabileceği ve/veya özüne dokunulabileceğidir (Karş. 1982 Anayasası (AY) md.13).²⁸ Nitekim Avrupa Birliği (AB) düzeyinde bilişim ve teknoloji araçlarından yararlanılmasının faydaları karşısında temel hak ve hürriyetler üzerindeki risk²⁹ fark edilmiş ve AB’de bu bağlamda çalışmalar yapılmıştır.³⁰

Gerçekten, yüz tanıma teknolojileri ya da tahmine dayalı idari yaptırımların öngörülmesi gibi ihtimallerde dijital dönüşüm olgusunun yaratabileceği olumsuz sonuçlardan

²⁸ 1982 AY md.13: “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz”.

²⁹ Bu kapsamda AB’de “risk temelli yaklaşımla” hazırlanan Tüzük Teklifi şunları öngörmektedir: (a) Birlik içinde yapay zeka sistemlerinin piyasaya sürülmesi, hizmete sunulması ve kullanımına ilişkin uyumlaştırılmış kurallar; (b) belirli yapay zeka uygulamalarının yasaklanması; (c) yüksek riskli yapay zeka sistemlerine yönelik özel gereklilikler ve bu tür sistemlerin operatörlerine yönelik yükümlülükler; (d) belirli yapay zeka sistemleri için uyumlulaştırılmış şeffaflık kuralları; (e) piyasa izleme, piyasa gözetimi, yönetişimi ve yaptırımına ilişkin kurallar. (Bkz. Armağan E. Bozkurt Yüksel, “Avrupa Komisyonu’nun Yapay Zekâ Tüzük Teklifi’ne Genel Bir Bakış,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy.51 (2022): 22; ayrıca bkz. EU, “Shaping Europe’s Digital Future,” (2023) (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en>), erişim tarihi: 12.06.2024.

³⁰ Örnek vermek gerekirse; AB’de yapay zeka sistemlerinin belirli kişi gruplarını tamamen dışlaması, verilerin bu kişiler aleyhinde kullanılması ve işlenmesi, karar alma süreçlerinin tamamen bilişim ve teknoloji araçlarına dayandırılarak “kara kutu” kavramının (kavram hakkında bkz. Frank Pasquale, *The Black Box Society* (Londra: Harvard University Press 2015), 3) ortaya çıkması ihtimal dahilindedir. Gerek GDPR gerekse AB Yapay Zeka Yasası, bir yönüyle bu ihtimalin yaratacağı olumsuz sonuçlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ek olarak, otomatik karar alma süreçlerinin hukuka uygunluğunun sağlanması bakımından yapılan algoritmaların belirlenmesi ya da kodlamanın ne şekilde yapıldığına bağlı olarak hatalı sonuçların ortaya çıkmasının (=riskin) minimuma indirgenmesi gibi tartışmalar, bu noktada ileri sürülebilir. Zira bu gibi hallerde belirli ölçüde neyin doğru bilgi olduğu idari makamca “değerlendirme ögesi içerecek şekilde tespit edilmek suretiyle” belirlenmektedir.

(örneğin, masumiyet karinesinin ihlali) bahsedilebilir.³¹ Nitekim AB dışında, yapay zeka kullanımına dair çerçeve düzenlemenin bulunmadığı ABD’de Massachusetts Teknoloji Enstitüsü’nün yaptığı bir araştırma, ticari yüz tanıma teknolojisinin siyah kadınlar için %35’lik hata oranına sahip olduğunu ortaya koymuştur.³² Keza, sistemin ayrımcı insan kararlarından öğrendiğinde ayrımcı etkileri olabileceğine dair kötü şöhretli bir örnek; etnik köken ve ten renginin girdi şeklinde kullanıldığı “yeniden suç işleme tahmini bağlamında siyahi kişilere karşı önyargı yaratan” COMPAS (“Alternatif Yaptırımlar için Düzeltici Suçlu Yönetimi Profili”) olarak verilebilir.³³ Bu önyargı, karşılaştırmalı veri kümelerinde yeterince temsil edilmeyen grupların sıklıkla hedeflemeye maruz kalabileceğini göstermektedir.³⁴ Şu halde, kullanılacak bilişim ve teknoloji araçları ve girilen veri değerleriyle ilintili olarak hata yapma payının olabileceği açıktır.³⁵

Ayrıca, bilişim ve teknoloji araçların kullanımının hızla yaygınlaşması karşısında kamu gözetimine ilişkin oluşan güvensizlik ortamında, bu araçların kullanımının ortaya çıkardığı sorular da tüketilmemiştir. Bu hususa dikkat çekilen bir çalışmada Fransız *Quadrature du Net* derneğinin (“Dernek”)

³¹ Sofia Ranchordás, “The Invisible Citizen in the Digital State: Administrative Law Meets Digital Constitutionalism,” iç. *European Yearbook of Constitutional Law* 2023, ed. Charlotte van Oirsouw vd. (Berlin: Springer, 2024) 24.

³² Joy Boulamwini ve Timnit Gebru, “Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification,” *Proceedings of Machine Learning Research*, sy.81 (2018): 8.

³³ Frederik J. Zuiderveen Borgesius, “Strengthening Legal Protection Against Discrimination by Algorithms and Artificial Intelligence,” *The International Journal of Human Rights* 24, sy.10 (2020): 1574. Ayrıca bkz. Seda Yağmur Sümer, “Ceza Yargılamasının Geleceği: Robot Hakim,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23, sy.2 (2021): 1562.

³⁴ Boulamwini ve Gebru, “Gender Classification,” 2.

³⁵ Fatih Ulaşan, “The Dark Side of Artificial Intelligence on the Basis of Public Administration,” (Special Issue) *Journal of Society, Economics and Management* 4, (2023): 304.

başlattığı “Teknopolis” girişimi örnekleyicidir.³⁶ Dernek, “Büyük Veri ve Yapay Zeka’nın temel taşı olduğu kentsel alanın polis amaçları doğrultusunda tamamen gözetim altına alınmasını” doğru bulmamaktadır.³⁷ Buradaki mesele, artırılmış yoğunluktaki bilişim ve teknoloji araçlarının kent mekanlarında kullanımından ileri gelmektedir.³⁸

İdari kolluk faaliyetlerinin dijital dönüşüm bağlamında pozitif hukukun düzenlediği alanla sınırlı olması gereken “dijital araçlarla sunumu”, yöntemsel olarak dogmatik bir yaklaşımla açıklanamaz. Aksinin kabulü, CE tarafından belirtilen “risk” olarak, yasa koyucunun düzenleme alanından uzaklaşmasını teşkil edecektir.³⁹ Bu durum aynı zamanda, Fransız Anayasa Mahkemesinin belirttiği üzere, yasal düzenlemenin bulunmayışı, idari makamların hukuki tasarrufları karşısında hukuki güvenceden yoksunluk durumunu ortaya çıkarabilir.⁴⁰ Ingheerra’nın belirttiği üzere, bir teknopolis varsa ve diğer

³⁶ Robin Medard Inghilterra, “L’instauration d’une ‘technopolice’ administrative en milieu urbain: Cadre et enjeux juridiques,” *La Revue des droits de l’Homme*, sy.25 (2024): 3.

³⁷ Inghilterra, “L’instauration d’une ‘technopolice’ administrative en milieu urbain: Cadre et enjeux juridiques,” 3.

³⁸ Belirtmek gerekirse, kent mekanlarında idari makamlar tarafından yürütülen idari kolluk faaliyetlerinde kullanılan araçlara bağlı dönüşüm, faaliyetin kendisini “dijital kolluk faaliyeti” yapmaz. Benzer şekilde bu gibi durumlarda “dijital kamu hizmeti” kavramının kullanılması yerine, “kamu hizmeti faaliyetinin dijital araçlarla sunumu” ifadesi önerilmektedir (öğretide “Yapay Zeka Kolluğu” (bkz. Ahmet Yayla, *İdare Hukuku Bakımından Yapay Zeka İdarenin Faaliyetleri, Yapay Zekalı İdari İşlemler ve Sorumluluk* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 50), “dijital kamu düzeni” (bkz. Serkan Seyhan, *Yapay Zekâ Teknolojileri Kapsamında İdarenin Sorumluluğu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 186) “yapay kamu düzeni” (Bkz. N. Fazıl Akburakçı, *Kamu Düzeni Açısından Yapay Zeka* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 89) gibi terimlerin de kullanıldığı görülmektedir).

³⁹ CE., “Intelligence artificielle,” 14.

⁴⁰ Conseil Constitutionnelle, 2018-765 DC, 12 juin 2018; aktaran, Caroline Lequesne Roth, ‘Les actes numériques d’organisation du service public: Le cas français,’ iç. *La transformation numérique du service public: une nouvelle crise?*, ed. Lucie Cluzel-Métayer, Catherine Prebissy-Schnall ve Arnaud Sée (Mare & Martin, 2022), 18)

yandan yasanın “teknolojiyle birleşmesi”, “özgün bir yasa (olması)” gerekiyorsa; bu kapsamda yasa koyucunun düzenleyici gücü kullanım sorumluluğunu üstlenme kapasitesi de sorgulanır.⁴¹

Bazı hukuk sistemlerinin aksine (Almanya⁴², Avusturya⁴³ gibi) Türk hukukunda genel idari usul kanunu bulunmayışına ek olarak, mevcut yasal düzenlemeler de otomatik işlem tesis edebilecek bilişim ve teknoloji araçlarının kullanımı gibi konularda idari makamlara prosedürel yükümlülükler getirmekten uzaktır. Şu halde, CE tarafından öngörülen bilişim ve teknoloji araçlarının kullanımından kaynaklı riskin yanında ikincil risk olarak gerekli yasal düzenlemelerin bulunmayışı⁴⁴ Türk hukukunda daha belirginleşmektedir. Bu gibi hallerde varsayımsal olarak, bilişim ve teknoloji araçlarının kullanımından ileri gelebilecek olumsuzlukların sınırı yok gibidir. Bu nedenle, bilişim ve teknoloji araçlarının tamamen iş birliği ve uyum içerisinde hukuka uygun şekilde kullanıldığı ortamdan, Orwell’in 1984 adlı romanında geçen düşünce özgürlüğünün dahi bulunmadığı gözetim toplumu ortamına kadar geniş bir yelpaze bulunmaktadır.

III. KULLANILAN BİLİŞİM VE TEKNOLOJİ ARAÇ ÖRNEKLERİ

Çok hızlı biçimde gelişen teknoloji, idari kolluk faaliyetlerini de dönüştürerek kamu gücünün daha yoğun kullanımına bağlı sorunları ortaya çıkarmaktadır. İdari usul kanunu bulunmayışının getirdiği sorunların bir yansıması da bu faaliyet alanında kullanılacak araçların kapsamının ve yönteminin ne

⁴¹ Inghilterra, “L’instauration d’une ‘technopolice’ administrative en milieu urbain: Cadre et enjeux juridiques,” 3.

⁴² Federal Almanya İdari Usul Kanunu tam metnine erişim için bkz. (<https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/index.html>), erişim tarihi: 12.06.2024.

⁴³ Avusturya İdari Usul Kanunu tam metnine erişim için bkz. (<https://www.jusline.at/gesetz/avg>), erişim tarihi: 12.06.2024.

⁴⁴ CE., “Intelligence artificielle,” 14.

olduğunun belirlenmesi meselesinde kendisini göstermektedir. Bu noktada, idari kolluk alanına dair iki düzlemin varlığından (“koruma” ve “müdahale”)⁴⁵ bahsedilebilirse de bazı eklemeler yapmak, bilişim ve teknoloji araçları kullanımının olası sonuçları hakkında fikir verecektir: *Kullanılan araçlar ve elde edilen verilerin kullanımı (ve kullanım yöntemleri) ile müdahalenin sınırı*. Kullanılan bu araçların sayımı ise şu şekilde yapılabilir: Video kameralar, dronelar, diğer ses ve koku sensörleri ile nesnelerin internetiyle (M2M, *machine to machine*) veri akışı sağlayan otonom araçlar.⁴⁶

A. Video Kameralar ve Drone Kullanımı

Kullanıldığı bölge itibarıyla denetlenecek kamusal alanların genişlemesine koşut olarak sayıları gittikçe artan video gözetim araçları (kameralar)⁴⁷ günümüzde genel sosyal izleme süreci kapsamında profillemeye, risk değerlendirme ve proaktif müdahaleler sağlama gibi çeşitli amaçlara yönelebilmektedir.⁴⁸ Bunun yanında, söz konusu araçların verileri elde etmenin dışında depolama ve iletme eylemlerini yapabilmesi mümkündür. Şu halde video kameralar aracılığıyla yaratılan gözetim düzlemi, “özel hayatın gizliliği”, “mahremiyet”, “kişisel verilerin korunması” gibi kavramlarla ilintilidir. Kamusal alanlarda kullanımı yaygınlaşan video kameraların belirli

⁴⁵ Burak Oder, “Regülasyon Kavramı Üzerine Bir Deneme,” *Ali Ülkü Azrak* 75. *Yaş Armağanı*, (2008): 247.

⁴⁶ Bkz. Inghilterra, “L’instauration d’une ‘technopolice’ administrative en milieu urbain: Cadre et enjeux juridiques,” 4 vd. Dolayısıyla kendi kendine karar alma becerisine ve öğrenme yeteneğine sahip yapay zeka sistemlerinin yanında veri depolama, aktarma ve işlemeye yarayan araçlar da temel hak ve hürriyetleri ilgilendirdiği ölçüde bu sorunun birer unsurunu teşkil etmektedir.

⁴⁷ Frédéric Ocqueteau ve Éric Heilmann, “Droit et usages des nouvelles technologies: les enjeux d’une réglementation de la vidéosurveillance,” *Droit et société*, sy.36-37 (1997): 335.

⁴⁸ David Perez-Des Roziers, “AI Application in Surveillance for Public Safety: Adverse Risks for Contemporary Societies,” iç. *Towards an International Political Economy of Artificial Intelligence*, ed. Tuğrul Keskin ve R. David Kiggins (Londra: Palgrave Macmillan, 2021), 124-5.

kişilerin kişisel özelliklerinden hareketle profillemeye yapması yahut ayırım yapmaksızın tüm verileri toplayıp kaydetmesi gibi durumlar ortaya çıkabilir. Esasen video kameraların kamu düzeninin sağlanması bakımından artırılması çoğu halde öngörülse de kaydedilen verilerin gelişigüzel biçimde işlenmesi düşünülemeyecektir.⁴⁹

Bilişim ve teknoloji araçlarının kullanımının toplumsal açıdan yarattığı sorunlar video kameraların dışında artık dronelere da odaklanmakta olup bu araçları kimin kontrol ettiği ve bu araçlardan nasıl yararlanıldığı sorgulanmaktadır.⁵⁰ Özellikle, verileri doğrudan işlemese de drone aracılığıyla pek çok veri toplanabilmekte ve ilgili birimlere aktarılabilmektedir. Dronelerin alçak irtifalarda uçabilmesi, optik yakınlaştırma özelliğine sahip olması ve filme alınan kişilerin kimliğini tespit edebilmesi nedeniyle toplanan veriler, AB Veri Koruma Tüzüğü⁵¹ ("GDPR", "General Data Protection Regulation") anlamında kişisel veridir. Otomatik süreçler kullanılarak gerçekleştirilen bir dizi operasyona (toplama, iletim, danışma) dayandığından, bu gözetleme GDPR anlamında "işleme" olarak değerlendirilmelidir.⁵²

Konuyla ilgili olarak bazı hukuk sistemlerinde yasal düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Fransa'da İç Güvenlik Kanunu'nun⁵³ yürürlükteki L.242-5 maddesi uyarınca;

⁴⁹ Inghilterra, "L'instauration d'une 'technopolice' administrative en milieu urbain: Cadre et enjeux juridiques," 4.

⁵⁰ Trishant Simlai ve Chris Sandrook, "Digital Surveillance Technologies in Conservation and Their Social Implications," *Conservation Technology*, ed. Serge A. Wich ve Alex K. Piel (Oxford: Oxford University Press, 2021), 239.

⁵¹ (<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>), erişim tarihi: 12.06.2024.

⁵² Ayrıca bkz. Joshua Hovsha ve Daragh O'Brien, "Drone Use Cases and their Privacy Impacts: A Taxonomy," *Tilburg Law Review* 27, sy.1 (2022): 62-3; Yayla, *Sorumluluk*, 51.

⁵³

Tam

metin:

(https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000025503132),
erişim tarihi: 13.06.2024.

“Kamu düzenine yönelik saldırıları önleme ve kişi ve mal güvenliğini koruma görevlerini yerine getirirken, ulusal polis teşkilatları (...) aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek amacıyla, uçaklara monte edilen kameralar aracılığıyla görüntü yakalamaya, kaydetmeye ve iletmeye yetkili olabilir: / 1° Özellikle maruz kalınan yerlerde, özellikleri veya halihazırda meydana gelen olaylar nedeniyle kişilerin ve malların güvenliğine yönelik saldırıların önlenmesi (...) izinsiz giriş veya hasar risklerine maruz kaldıklarında kamu binaları ve tesisleri ile bunların yakın çevrelerinin korunması...”

Bu bağlamda örneğin, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılması sırasında oluşabilecek güvenlik risklerine karşı önlem olarak drone kullanılabilir.⁵⁴ CE kararına konu bir olayda *“festival boyunca Boulevard de la Croisette ve bitişiğindeki sokaklar olağanüstü bir insan yoğunlaşmasına konu olduğundan ve festivalde terörizm açısından yüksek risk”* olduğundan drone kullanımının amaca uygunluğunun ve yasal dayanağının bulunduğu altı çizilmiştir.⁵⁵ Drone aracılığıyla elde edilen verilerin ise, bir hafta süreyle depolanabileceği ifade edilmiştir.⁵⁶

CE kararına konu bir başka olayda Pyrénées-Atlantiques valisi, bir kararnameyle, sınır denetimi amacıyla uçaklara yerleştirilen kameralar kullanılarak görüntülerin yakalanmasına, kaydedilmesine ve iletilmesine izin vermiştir.⁵⁷ Kararda, göç akışlarına ilişkin düzensiz sınır geçişleriyle mücadele için ilgili bölgeye tahsis edilen araçların gerekliliğine yönelik somut gerekçe sunamadığından Valilik işlemi hukuka aykırı görülerek; bu misyonun yerine getirilmesi için özel hayata saygı açısından belirtilen tedbirlerden daha az müdahaleci

⁵⁴ Alexis Blouët, “Du droit à la vie privée au régime du film de police: Le conseil constitutionnel et la loi relative à la responsabilité pénale et à la sécurité intérieure,” *La Revue du Centre Michel de L’Hospital*, sy.26 (2023): 2 vd.

⁵⁵ CE. 24.05.2023, N°474297, (<https://www.conseil-etat.fr/arianeweb/#/recherche>, ArianeWeb), erişim tarihi: 12.06.2024.

⁵⁶ CE. 17.03.2024, N°492648, ArianeWeb, erişim tarihi: 12.06.2024.

⁵⁷ CE. 25.07.2023, N°476151, ArianeWeb, erişim tarihi: 12.06.2024.

araçlara ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.⁵⁸ Bu anlamda, kullanılan aracın taradığı bölgenin genişliği, verilerin ne şekilde kullanılacağı, daha orantılı bir mücadele aracının olup olmadığı soruları gündeme gelmektedir.⁵⁹

B. Ses, Koku ve Diğer Sensörler

Akıllı şehir söyleminin Covid-19 pandemisi sonrası yaygınlık kazanması ve kentleşmenin yoğunlaşmasıyla daha da kötüleşen aşırı nüfus sorunlarının çözümü için kirlilik oranlarının azalması, trafik sıkışıklığının önlenmesi ve kamu güvenliği sağlanması hususlarında kamu düzenine dair sorunların tespitinde ve çözümünde birbirine bağlı ses ve koku sensörlerinden yararlanılmaktadır.⁶⁰ Ses ve diğer sensörlerin kamusal alanlarda konuşlandırılması dışında dikkat edilmesi gereken husus şudur: Açık ve yeterli bir yasal çerçeve yokluğu.⁶¹ Şayet kamusal alanlarda bu araçlarla tüm verilerin

⁵⁸ Kararda ayrıca, yasa dışı göçle mücadelede görevlendirilen kişi sayısının 2023'ün başından bu yana azalması, bölgenin bir kısmına erişim zorluğu, göçmenlerin bazen kontrollerden kaçmak için bölgeden uzaklaşması, son olarak da coğrafi çevrenin sınırlandırılması hususlarının tartışılması dikkat çekicidir. CE. 25.07.2023, N°476151, ArianeWeb, erişim tarihi: 12.06.2024.

⁵⁹ Ayrıca bkz. Tribunal administratif de Pau, Ordonnance du 13.07.2023, N°2301796 (<http://pau.tribunal-administratif.fr/content/download/214700/2038433>) erişim tarihi: 12.06.2024.

⁶⁰ Isadora N. Rezende, *Surveillance Risks in IoT Applied to Smart Cities* (Dissertation) 2023, 7, (https://amsdottorato.unibo.it/10650/1/finalfinal_thesis_neronirezende.pdf), erişim tarihi: 03.05.2024. Ayrıca bkz. Akburakçı, *Kamu Düzeni Açısından Yapay Zeka*, 113-14.

⁶¹ Samuel Etoa, "L'image et le son? Le déploiement de la surveillance algorithmique dans l'espace public," *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, sy.21 (2023): 82. Bu konuda, Fransa'da Saint-Étienne Belediyesi tarafından kamu düzenini de sağlamak amacıyla ses sensörleri kullanılmak suretiyle yapılan uygulamada, bulguların sonuçlarını değerlendiren Fransız Veri Koruma Otoritesi ("CNIL"), ortam gürültüsünü sürekli olarak analiz eden ses sensörlerinin kullanılmasının uygun bir yasal çerçevenin ve güvencelerin yokluğunda, hukuka aykırı olduğu sonucuna varmıştır. Etoa, "L'image," 83.

toplanmasına, depolanmasına izin verilecekse, bu durumun açık yaşam laboratuvarı oluşturacağı da tabiidir.⁶² Bu bağlamda yapılması gereken, her türlü verinin elde edilebileceği araçların kullanımına dair sıkı usuli kuralların getirilmesi ve elde edilen verilen kullanımına ilişkin olarak denetim mekanizmalarının oluşmasını sağlamaktır.

Aksi halde, söz konusu verilerin, anlık kullanımın haricinde ileriye dönük biçimde sınırı olmaksızın çeşitli algoritmalarda kullanılması ve tahmine dayalı sistemlerin özgür bireysel iradeleri gölgede bırakacak şekilde kullanılabilceği de ifade edilebilir.⁶³ Nitekim doktrinde Rubinstein'in aktardığı üzere,

“şaşırtıcı olmayan bir şekilde, 11 Eylöl saldırılarının ardından New York Polis Departmanı (NYPD) mevcut gözetim imkanlarını genişletmeye karar verdiğinde, Microsoft ile birlikte ‘Alan Farkındalık Sistemi (DAS)’ olarak bilinen şehir şapında bir sensör, veri tabanı, cihaz, yazılım ve ilgili altyapı ağı tasarladı. Başlangıçta, video güvenlik kameraları, otomatik plaka okuyucuları ve radyasyon sensörleri içeren DAS, daha sonra hem taktiksel kararları (otomatik uyarı gönderimi gibi) hem de stratejik kararları (polise yardımcı olmak için tahmine dayalı algoritmaların kullanılması gibi)”

uygulamak için kullanılmaya başlanmıştır.⁶⁴ Bu anlamda, video gözetim kameraları (CCTV) ve yüz tanıma yazılımlarının kullanımı yanında kamusal alandaki seslerin de dinlenilmesiyle

⁶² Mařa Galič ve Raphaöl Gellert, “Data Protection Law Beyond Identifiability? Atmospheric Profiles, Nudging and the Stratumseind Living Lab,” *Computer Law & Security Review*, sy.40 (2021): 2.

⁶³ Viktor Mayer-Schönberger ve Kenneth Cukier, *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, And Think*, (New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2013) 17.

⁶⁴ Ira S. Rubinstein, “Privacy Localism,” *Washington Law Review*, sy.93 (2018): 1972.

giderek yaygınlaşan gözetim faaliyetleri, geniş anlamda insan haklarının ihlali riskini ortaya çıkarmaktadır.⁶⁵

Gözetim faaliyetlerinin kapsamı kapalı dezavantajlı alanlardan (örneğin hapishaneler, sığınaklar) kentsel açık alanlardaki günlük faaliyetlere doğru genişledikçe, kamusal alandaki mahremiyet önemli ölçüde azalmaktadır.⁶⁶ Öyle ki, bazı yazarlar tarafından bu durum “mahremiyetin ölümü” olarak nitelendirilmiştir.⁶⁷ Verilerin toplanması, depolanması ve paylaşılması maliyetlerindeki azalmaya bağlı olarak, bu sensörlerin kullanımı, toplanan verilerin büyüklüğü karşısında devlet-birey arasındaki güç asimetrisini belirgin hale getirebilir.⁶⁸ Daha da endişe verici olanı, duygu tahmin teknolojileri artık kamusal alanda en içteki duygularımızı açığa çıkarılmasında rol oynayabilmektedir.⁶⁹

C. Nesnelerin İnterneti (IoT) ve Otonom Araçlar Aracılığıyla Otomatik Karar Alma Mekanizması

Bilgi algılama katmanı, ağ iletim katmanı ve uygulama hizmeti katmanından oluşan⁷⁰ nesnelerin interneti (IoT) olarak bilinen teknolojilerde algılama katmanı dışında, uygulama katmanının işlerlik kazanması için veri iletiminin olması gerekmektedir.⁷¹ Veri iletimi yahut yeterli veri birikmesi olmaksızın söz konusu algoritmik mekanizmalarla otomatik

⁶⁵ Russell Weaver, “The Constitutional Implications of Drones, Facial Recognition Technology and CCTV,” *Public Governance, Administration and Finances Law Review* 6, sy.2 (2021): 54-5.

⁶⁶ Rezende, *Surveillance Risks*, 8.

⁶⁷ Rubinstein, “Privacy Localism,” 1969.

⁶⁸ Kenneth Cukier ve Viktor Mayer-Schönberger, “The Rise of Big Data: How It’s Changing the Way We Think About the World,” *Foreign Affairs* 92, sy.3 (2013): 37.

⁶⁹ Rezende, *Surveillance Risks*, 10.

⁷⁰ Wang vd., “Survey on Blockchain for Internet of Things,” *Computer Communications*, sy.136 (2019): 12.

⁷¹ Mykola Pavlov, “The Smart-City: Concept Essence and Administrative Processes Evolution,” *Public Administration and Law Review* 6, sy.2 (2021): 15.

işlem tesis edebilmek mümkün olmayacaktır.⁷² Elde edilen verilerin ne şekilde kullanılacağı ve saklanacağı ise önemli sorulardan birini oluşturmaktadır. Şüphesiz, kendi kendine öğrenebilen ve işlem tesis edebilen sistemlerin kullanımına bazı sınırlamalar getirilmelidir.⁷³

GDPR md.22/1'e göre, veri sahibinin, kendisine dair hukuki etkiler doğuran ya da ciddi etkiler doğurabilecek salt "*otomatik işleme*" çerçevesinde oluşturulacak karara maruz kalmama hakkı bulunmaktadır.⁷⁴ Otomatik karar alma sürecine ilişkin ilgili mevzuatı kabul eden üye devletler arasında, aynı zamanda AB üyesi olanlar (örneğin İsveç ve Portekiz), bulunduğu gibi, AB üyesi olmayan diğer Avrupa Konseyi üye devletleri de (örneğin Norveç, İsviçre) mevcuttur.⁷⁵ Bazı hukuk düzenlerinde ise, otomatik karar alma sürecinin işleyişi ve sonuçlarına dair açık kurallara yer verilmiştir. Örneğin, Fransa'da 2016 yılında Dijital Cumhuriyet Kanunu kabul edilmiştir.⁷⁶ Keza, Kamu İdarelerinin Kamu İle İlişkilerine Dair Kod, idare tarafından algoritmik

⁷² Pavlov, "The Smart-City," 15.

⁷³ Bu durum, verinin saklanması bakımından blok zincir sisteminin önerilmesini de gündeme getirmektedir. Blok zincirinin veri kullanımı ve korunması açısından güvenilirliğe dair endişeleri ortadan kaldıracığı hakkında bkz. Wang vd., "Survey on Blockchain for Internet of Things," 16.

⁷⁴ GDPR md.22/2 hükmünde ise, veri sahibinin açık rızasına ya da ilgili üye devletin hukuk düzeninde gerekli tedbirlerin alınması şartıyla bu hükmün istisnasına izin verilmiştir. Türk hukukunda, 6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu'nda "*otomatik idari işlemlere*" dair düzenlemenin yer almadığı yönünde bkz. Yayla, *Sorumluluk*, 52.

⁷⁵ Johan Wolswinkel, *Comparative Study on Administrative Law and the Use of AI and Other Algorithmic Systems in Administrative Decision-Making in the Member States of the Council of Europe* (Strasbourg: Council of Europe 2022), 16. Ayrıca, bazı ülke hukuk sistemlerinde, idari makamların idari takdir yetkisine sahip olduğu durumlarda otomatik karar alma sürecinin uygulanamayacağı açıkça belirtilmektedir (örneğin; Norveç, Almanya); Wolswinkel, *Comparative Study*, 19. Bu tür hükümlerin kapsamı kişisel verilerin kullanımıyla sınırlı değildir; kararın içerdiği konu ve sebep unsurlarının değerlendirilmesindeki kısıtı da içerir.

⁷⁶ Ayrıca bkz. CE. 3.10. 2015, N°390741, ArianeWeb, erişim tarihi: 12.06.2024.

işleme bazında birel karar alındığı durumlarda bilgi sağlanmasına dair kurallar içermektedir (L.311-3-1).⁷⁷

Bu bağlamda, karşılaştırmalı hukuk açısından insan müdahalesinin tamamen dışlanması yerine insan unsurunun da bileşen olarak yer aldığı sistemlerin tercih edilmesi yoluna gidilmektedir. Örneğin, Galler Ombudsmanı'nın bu konudaki kılavuzunda yer alan ifade şu şekildedir: “Sadece kağıt üzerinde değil, uygulamada da gerekli miktarda insan katılımı olmalıdır. Kurumların, kararların zamanla otomatik karar alma sisteminin çıktıları tarafından giderek daha fazla (ve potansiyel olarak yasa dışı) kontrol edilme eğilimi olan ‘teknoloji rehavetine’ karşı dikkatli olmaları gerekir”.⁷⁸ Keza Kanada Otomatik Karar Alma Direktifi'nde otomatik karar sisteminin tasarımı, işlevi ve uygulanması konusunda yeterli çalışan eğitiminin sağlanmasına vurgu yapılmıştır.⁷⁹ Dolayısıyla idari işleyiş bakımından büyük kolaylık sağladığı, olumlu değer yargısı içerdiği kabul edilen idari faaliyetlerde değişkenlik ilkesinin uzamı olarak⁸⁰ yasa koyucu ve idare tarafından gerekli usul kurallarının oluşturularak uygulanması, bu yönde yeterli ve gerekli düzeyde

⁷⁷ “(...) algoritmik işleme temelinde alınan bireysel bir karar, ilgili kişiyi bilgilendiren açık bir ifade içermelidir. Bu işlemeyi tanımlayan kuralların yanı sıra uygulamanın temel özellikleri, talep etmesi halinde idare tarafından ilgili kişiye iletilir”. Ayrıca bkz. Wolswinkel, *Comparative Study*, 19. Dikkat edilirse hüküm, idari makama yönelik (talep halinde) ilgili yazılımın kaynak kodunun belirtilmesi ve icrai kararın esasının algoritma tarafından hesaplandığının bildirilmesi gibi yükümlülükler getirmektedir. Danièle Bourcier ve Primavera de Filippi, “Les algorithmes sont ils devenus le langage ordinaire de l’administration?”, iç. *Lectures critiques du Code des relations Public et administration*, ed. Geneviève Koubi, Lucie Cluzel-Métayer ve Wafa Tamzini (Paris: LGDJ, 2018), 206.

⁷⁸ (<https://www.ombo.nsw.gov.au>), erişim tarihi: 13.06.2024.

⁷⁹ (<https://www.tbs-sct.canada.ca/pol/doc-eng.aspx?id=32592§ion=html>), erişim tarihi: 13.06.2024.

⁸⁰ Söz konusu ilkenin idari kolluk faaliyetleri bağlamında ele alınabileceğine dair bkz. Seyhan, *Yapay Zekâ Teknolojileri Kapsamında İdarenin Sorumluluğu*, 180.

insan katılımının sağlanarak denetim mekanizmalarının⁸¹ idari usul kuralları bağlamında oluşturulması gerekmektedir.

IV. GERÇEK (HAKİKAT) BAKANLIĞI VE DEZENFORMASYON: İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ YÖNÜNDEN SONUÇLARI

Yanlış bilginin hızlı biçimde yayılmasının doğuracağı olumsuz sonuçların önüne geçmek amacıyla bu alandaki düzenin sağlanması ihtiyacı gündeme gelebilir.⁸² Her ne kadar

⁸¹ Belirtmek gerekirse, Türk hukukunda “büyük veri ve yapay zeka” hususunda, 48 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle (RG. 24.10.2019, S. 30928) Dijital Dönüşüm Ofisi bünyesinde “Büyük Veri ve Yapay Zekâ Uygulamaları Dairesi Başkanlığı” oluşturulsa da bu birimin “strateji geliştirme ve koordine sağlama” görevi dışında açıkça denetleyici işleve sahip olmadığı görülmektedir. Bkz. Çağla Tansuğ, “Türkiye’de İdari Faaliyetlerde Büyük Veri Uygulamaları,” iç. *Gelişen Teknolojiler ve Hukuk-III: Büyük Veri*, ed. E. Eylem Aksoy Retornaz ve Osman G. Güçlütürk, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 238. Belirtmek gerekirse, 2813 sayılı Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun Kuruluşuna İlişkin Kanun ile 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu’na bakıldığında da Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna (BTK) bu konuda herhangi bir yetki verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla Türk hukukunda halihazırda “doğrudan” büyük veri ve yapay zeka uygulamaları bakımından görev ve yetki verilen düzenleyici-denetleyici bir kurumun varlığından söz edilememektedir. Ayrıca bkz. Sevdâ Ünal ve Ayşe Aslı Sezgin, “Büyük Veri (Big Data)’nin Yapay Zekâ Uygulamalarında Toplumsal Sınıflandırmaya Yönelik Kaygılar,” *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi* 12, sy.44 (2021): 52, (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1236737>), erişim tarihi: 02.02.2025.

⁸² Hendricks ve Mehlsen, *The Ministry of Truth*, xv. Örneğin, ABD’de bu konuda Dezenformasyon Kurulu oluşturulması yoluna gidilmiş ve fakat bu durum Orwell’in “*Hakikat Bakanlığı*” (Ministry of Truth) benzetilerek açıklanmıştır: “Eğer, George Orwell bugün buralarda olsaydı, Columbia hukuk profesörününün Başkan Biden’ın ‘*Hakikat Bakanlığı*’ ile mücadelesini anlatan bir roman daha yazabilirdi”. M. J. Koch, “What Will We Not Know? Is the Question That Worries Philip Hamburger as the Supreme Court Weighs His Most Explosive Case.” *The Sun*, September 26, 2023, (<https://www.nysun.com>), erişim tarihi: 12.06.2024. Bir

Orwell tarzı yapılan benzetmeler pek çok kişi tarafından karşılık bulsa da farklı ülke hukuk sistemlerinde bu husus üzerine yoğunlaşıldığı da açıktır.⁸³ Literatürde Ross'un belirttiği üzere, içeriğe dayalı düzenlemeler sayesinde Orwell'in distopyasında; başkaca hiçbir bilgi kaynağının mevcut olmamasının sağlanması ve böylece yalnızca ilan edilen şeyin/şeylerin "gerçek" olması, dilin kendisini küçültürken bile belirli ifade kaynaklarını metodik olarak ortadan kaldırmaktadır.⁸⁴ Bu tür distopyaların aksine, ifade özgürlüğü kavramı pek çok anayasal metinde güvence altına alınmış ve "geniş sansür yetkisi" yasaklanmıştır.⁸⁵ Bu bağlamda bilgiler, ancak hedeflenen kişilere zarar verdiği sürece kaldırılmalı/sansürlenmelidir.⁸⁶ Şayet, "belirsiz kavramlar", takdir yetkisi bağlamında yasal düzenleme ihtiyacının ötesinde yorumlanırsa, "anakronik bir vizyon" ortaya çıkabilir.⁸⁷

başka örnek de Singapur'dan: "1 Nisan'da Singapur hükümeti Çevrimiçi Sahtekarlıklardan ve Manipülasyondan Korunma Yasa Tasarısını uygulamaya koydu. (...) Tasarımın bağlamına (...) olası bölgesel etkisine daha yakından bakıldığında, bunun ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etki yaratma ihtimalinin yüksek olduğu ortaya çıkıyor". Lasse Schuldt, "A Ministry of Truth in Singapore? Reflections on the Anti-Fake News Bill," (2019) (<https://verfassungsblog.de>), erişim tarihi: 12.06.2024.

⁸³ Antonella Calò, Antonella Longo ve Marco Zappatore, "Comparative Analysis of Disinformation Regulations: A Preliminary Analysis," iç. *Advances in Conceptual Modeling*, ed. Tiago Prince Sales, João Araújo, José Borbinha vd. (New York: Springer, 2023), 165.

⁸⁴ Catherine J. Ross, "Ministry of Truth: Why Law Can't Stop Prevarications, Bullshit, and Straight-out Lies in Political Campaigns," *First Amendment Law Review* 16, (2018): 388-89.

⁸⁵ Bkz. Søren Dosenrode, "Federalism. Theory and Neo-Functionalism: Elements for an Analytical Framework," *Perspectives on Federalism* 2, sy.3 (2010): 12.

⁸⁶ Bu doğrultuda karşılaştırınız: 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, RG. 04.05.2007, S. 26530.

⁸⁷ Alberto Nicotina ve Simone Riganelli, "Italy's Fight against Fake News: A Work in Progress," (2021) (<https://british-association-comparative-law.org/2021/03/26>), erişim tarihi: 09.06.2024. Ayrıca bkz. Saadet Yüksel, "Brief Overview of the ECtHR's Article 10 Jurisprudence Addressing New Digital Challenges," *Prof. Dr. Zühtü Arslan'a Armağan Cilt-I*, (2024): 864-65.

Gerçek Bakanlığı kavramını çağrıştıran bir sistem oluşturulması, kamu düzeninin sağlanması açısından yoğun kamu gücü kullanımının yanında, uzamsal olarak sonraki süreçte düşünce özgürlüğünün ne şekilde yorumlanacağı meselesini ortaya çıkaracaktır.⁸⁸ Denilebilir ki; halihazırdaki uygulamalar, ifade özgürlüğüne sirayet etmekte olup düşünce özgürlüğüne yönelik doğrudan sınırlama içermemektedir yahut $2+2=5$ söyleminin zorla kabulü şeklinde bir durum mevcut değildir. Bununla birlikte, gelişen teknolojinin bu düzeyde olmasa da düşünceler hakkında fikir sahibi olabilme ya da olasılığa dayalı kategorizasyona yol açan değerlendirme yapabilme olanağı sağladığı⁸⁹ da bilinmektedir. Bunun yanında, Orwell'in 1984'ünde her gün gönderilen gazetelerde yazarlarda olduğu gibi içerik gösterme biçimiyle düşünce özgürlüğü şekillendirilebilir. Keza, içerik görüntülemeye artan kişiselleştirmeye yönelik mevcut eğilim, "*algoritmik tavsiyeler*" sayesinde yapay zeka tarafından yönlendirilebilir.⁹⁰ Dolayısıyla teoride bu konuda gerçekleştirilecek idari kolluk faaliyetlerinin, görünen içeriğin doğruluğu yanında görülmesi istenen içeriğe yönlendirme ve onu dizayn etme şeklinde başka bir boyutu daha bulunmaktadır.

SONUÇ

Dijital dönüşüm olgusunun bir sonucu olarak bilişim ve teknoloji araçlarının idari faaliyetlerde fazlaca kullanılmaya

⁸⁸ Nicotina ve Riganelli, "Italy's Fight." Ayrıca bkz. Jamie H. Lyford, "The Ministry of Truth Redefined," *Murdoch University Electronic Journal of Law (MUEJL)* 1, sy.3 (1994) (<http://classic.austlii.edu.au>), erişim tarihi: 09.06.2024.

⁸⁹ Nurullah Özgül, "İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Yeni Bir Sorun Alanı: Algoritmik Profillemeye," *TİHEK Akademik Dergisi* 5, sy.9 (2022): 90. Yapay zeka araçlarıyla kişi düşüncelerinin okunabildiği yönünde ayrıca bkz. Anna Gorbacheva ve Sergei Smirnov, "Converging Technologies and a Modern Man: Emergence of a New Type of Thinking," *AI and Society* 32 (2017): 472.

⁹⁰ Zeynep Tüfekçi, "How Recommendation Algorithms Run the World," (2019) (<https://www.wired.com>), erişim tarihi: 12.06.2024.

başlanması, kamu düzeninin sağlanması bakımından etkin müdahale imkanı sağlasa da bu müdahalenin sınırı, bu araçların kullanım kapasitesi çerçevesinde özgül önem taşımaktadır. Zira pek çok kişisel veriyi elde edebilen, işleyebilen bu araçlar, elde edilmemesi gereken verilerin değerlendirilmesine yahut depolanmasına yol açabilmektedir. Bilişim ve teknoloji araçlarının temel hak ve hürriyetlere müdahale içeren özelliklerinden hareketle insan müdahalesinin tamamen dışlandığı distopik bir ortam (=olumsuz gelecek) oluşacağı düşüncesi kısa zamanda pek gerçekleşmeyecekse de önlem olarak drone ve diğer sensörlerin yanında otonom araçların işlem yapabilme yetisini gözeten idari usul kurallarının oluşturulması gerekmektedir.

İdari makamların ayrımcılık yasağına uyması, şeffaflığın ve iyi yönetişimin sağlanması bu sayede mümkün olabilecektir. Dezenformasyonla mücadele ve filtreleme benzeri uygulamaların bilgiye erişim bakımından internet ortamında yarattığı farklılıkların yanında bu araçların kullanım şekillerine/yöntemlerine dikkat çekilmesi, idarenin hukukla bağlı kılınmasında şüphesiz işlevsel olacaktır.⁹¹ Aksi durumda, Orwell'in dikkat çektiği distopya kapsamında 2+2=5 edebilecek, aksinin ispatı da oldukça zorlaşacaktır. Bu bağlamda denilebilir ki, daha önce denenmiş ve fakat farklı gerekçelerle oluşturulamayan (genel) idari usul kanununun ortaya çıkarılması için, bundan daha haklı ve geçerli bir sebep olamazdı.

⁹¹ Nitekim Tocqueville'in *de la democratie en amerique* eserinde belirttiği gibi, "şekillere uyma da demokrasilerde kişi özgürlüklerini koruma aracıdır. Şekil, (idareyi) yasalarda belirlenen birey çıkarlarını dikkate almaya zorlar. Şekle uyma idareciye olduğu kadar idare edilene de zor gelir, şekle uymadan daha hızlı iş görülebilir, ama şekle uyma iktidarın sınırlanmasını ve bireylerin iktidar ile işbirliği yapmalarını sağlar. Bu koşullara uyan bir toplum da ahlâki bir toplum olur", aktaran; Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler* (İstanbul: Beta, 1989), 261.

KAYNAKÇA

- Akburakcı, Necip Fazıl. *Kamu Düzeni Açısından Yapay Zeka*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Auby, Jean Bernard. "Administrative Law Facing Digital Challenges." *European Review of Digital Administration & Law* 1, sy.1-2 (2020): 7-15.
- Blouët, Alexis. "Du droit à la vie privée au régime du film de police: Le conseil constitutionnel et la loi relative à la responsabilité pénale et à la sécurité intérieure." *La Revue du Centre Michel de L'Hospital*, sy.26 (2023): 1-20.
- Boulamwini, Joy ve Timnit Gebru. "Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification." *Proc. of Machine Learning Research*, sy:81 (2018): 77-91.
- Bourcier Danièle ve de Filippi Primavera. "Les algorithmes sont ils devenus le langage ordinaire de l'administration?," iç. *Lectures critiques du Code des relations Public et administration*, ed. Koubi Geneviève, Lucie Cluzel-Métayer ve Wafa Tamzini, 193-210. Paris: LGDJ, 2018.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. "Avrupa Komisyonu'nun Yapay Zekâ Tüzük Teklifi'ne Genel Bir Bakış." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy.51 (2022): 19-46.
- Calò, Antonella, Antonella Longo, ve Marco Zappatore. "Comparative Analysis of Disinformation Regulations: A Preliminary Analysis." iç. *Advances in Conceptual Modeling*. ed. Tiago Prince Sales, João Araújo, José Borbinha, Giancarlo Guizzardi, 162-171. New York: Springer, 2023.
- Corvalán, Juan Gustavo. "Digital and Intelligent Public Administration: Transformations in the Era of Artificial Intelligence." *Rev. Direito Administrativo & Constitucional*, sy.71 (2018): 55-87.

- Cukier, Kenneth ve Viktor Mayer-Schönberger. "The Rise of Big Data: How It's Changing the Way We Think About the World." *Foreign Affairs* 92, sy.3 (2013): 28-40.
- Erol, Ömer F. *Algoritmik Regülasyon: Yapay Zekâ ve İdarenin Regülasyon Faaliyeti*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Etoa, Samuel. "L'image et le son? Le déploiement de la surveillance algorithmique dans l'espace public." *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, sy.21 (2023): 81-87.
- Gabryelczyk, Renata. "Has COVID-19 Accelerated Digital Transformation? Initial Lessons Learned for Public Administrations." *Information Systems Management* 37, sy.4 (2020): 303-309.
- Galič, Masa ve Raphael Gellert. "Data Protection Law Beyond Identifiability? Atmospheric Profiles, Nudging and the Stratumseind Living Lab." *Computer Law & Security Review* 40, (2021): 1-18. (Erişim tarihi (Et.)): 12.06.2024).
- Gong, Cheng ve Vincent Ribiere. "Developing a Unified Definition of Digital Transformation." *Technovation*, sy.102 (2021): 1-17.
- Gorbacheva, Anna ve Sergei Smirnov. "Converging Technologies and a Modern Man: Emergence of a New Type of Thinking." *AI and Society* 32 (2017): 465-473.
- Göze, Ayferi. *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta, 1989.
- Gregory, Sam. "Cameras Everywhere: Ubiquitous Video Documentation of Human Rights, New Forms of Video Advocacy, and Considerations of Safety, Security, Dignity and Consent." *Journal of Human Rights Practice* 2, sy.2 (2010): 191-207.
- Hanelt, Andre, Rene Bohnsack, David Marz, ve Claudia Marante. "A Systematic Review of the Literature on Digital Transformation: Insights and Implications for Strategy and Organizational Change." *Journal of Management Studies* 58, sy.5 (2021): 1159-1197.

- Hendricks, Vincent, ve Camilla Mehlsen. *The Ministry of Truth* (çev. Andre Amtoft ve Anja Amtoft). Cham: Springer, 2022.
- Inghilterra, Robin Medard. "L'instauration d'une 'technopolice' administrative en milieu urbain: Cadre et enjeux juridiques." *La Rev. des droits de l'Homme*, sy. 25 (2024): 1-54. (Et. 09.06.2024).
- Koch, M. J. "What Will We Not Know? Is the Question That Worries Philip Hamburger as the Supreme Court Weighs His Most Explosive Case." *The Sun*, September 26, 2023. (Et. 12.06.2024).
- Komarčević Miodrag, Milovan Dimić, ve Petar Čelik. "Challenges and Impacts of the Digital Transformation of Society in the Social Sphere." *SEER Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe* 20, sy.1 (2017): 31-48.
- Konopik, Jens, Christoph Jahn, Tassilo Schuster, Nadja Hoßbach, ve Alexander Pflaum. "Mastering the Digital Transformation through Organizational Capabilities: A Conceptual Framework." *Digital Business* 2, sy.2 (2022): 1-13.
- Legner, Christine, Eymann, Torsten, Hess, Thomas, Matt, Christian, Bohmann, Tilo, Drews, Paul, Madche, Alexander, Urbach, Nils, ve Ahlemann, Frederik. "Digitalization: Opportunity and Challenge for the Business and Information Systems Engineering Community." *Business & Information Systems Engineering* 59, (2017): 301-308.
- Lequesne Roth, Caroline. "Les actes numériques d'organisation du service public le cas français." iç. *La transformation numérique du service public: une nouvelle crise?*. ed. Cluzel-Métayer, Lucie, Prébissy-Schnall, Catherine ve Sée Arnaud, 251-67. Paris: Mare & Martin, 2022.
- Lyford, Jamie. "The Ministry of Truth Redefined." *MUEJL* 1, sy.3 (1994) (Et. 09.06.2024).
- Mayer-Schönberger, Viktor ve Kenneth Cukier. *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, And Think*. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2013.

- Morant-Deville Jacqueline, Pierre Bourdon ve Florian Poulet. *Droit administratif: Cours réflexions et débats*. Paris: LGDJ, 2019.
- Nadkarni, Swen ve Reinhard Prügl. "Digital Transformation: A Review, Synthesis and Opportunities for Future Research." *Management Review Quarterly* 71, sy.2 (2021): 233-341.
- Ocqueteau, Frederic ve Eric Heilmann. "Droit et usages des nouvelles technologies: les enjeux d'unéréglementation de la vidéosurveillance." *Droit et société*, sy. 36-37 (1997): 331-344.
- Oder, Burak. "Regölasyon Kavramı Üzerine Bir Deneme." *Ali Ülkü Azrak 75. Yaş Armağanı*, 2008.
- Orwell, George. 1984. New York: Signet Book, 1952.
- Özgöl, Nurullah. "İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Yeni Bir Sorun Alanı: Algoritmik Profillemeye." *TİHEK Akademik Dergisi* 5, sy.9 (2022): 83-115.
- Pasquale, Frank. *The Black Box Society*. Cambridge: Harvard University Press, 2015.
- Pavlov, Mykola. "The Smart-City: Concept Essence and Administrative Processes Evolution." *Public Administration and Law Review* 6, sy.2 (2021): 13-21.
- Perez-Des Rozières, David. "AI Application in Surveillance for Public Safety: Adverse Risks for Contemporary Societies." iç. *Towards an International Political Economy of Artificial Intelligence*, 113-143. ed. Keskin, Tuğrul ve R. David, Kiggins. Cham: Palgrave Macmillan, 2021.
- Qureshi, Sajda. "Digital Transformation for Development: A Human Capital Key or System of Oppression?." *Information Technology for Development* 29, sy.4 (2023): 423-434.
- Ranchordás, Sofia. "The Invisible Citizen in the Digital State: Administrative Law Meets Digital Constitutionalism." iç. *European Yearbook of Constitutional Law 2023*, 15-40. ed. Charlotte van Oirsouw, J. De Poorter, ve G. van der Schyff. Berlin: Springer, 2024.

- Raymond F. H. "Analogies et artificielle intelligence." *Dialectica* 17, sy. 2-3 (1963): 203-213.
- Rezende, Isadora. "Surveillance Risks in IoT Applied to Smart Cities." (2023) (Et. 03.05.2024).
- Ross, Catherine. "Ministry of Truth: Why Law Can't Stop Prevarications, Bullshit, and Straight-out Lies in Political Campaigns." *First Amendment Law Review* 16, (2018): 367-409.
- Rubinstein, Ira. "Privacy Localism." *Washington Law Review* 93, (2018): 1961.
- Schuldt, Lasse. "A Ministry of Truth in Singapore? Reflections on the Anti-Fake News Bill." *Verfassungsblog* (2019) (Et. 09.06.2024).
- Seyhan, Serkan. *Yapay Zekâ Teknolojileri Kapsamında İdarenin Sorumluluğu*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Simlai, Trishant ve Chris Sandrook. "Digital Surveillance Technologies in Conservation and Their Social Implications." *Conservation Technology*, 239-254. ed. Serge A. Wick ve Alex K. Piel. Oxford: Oxford University Press, 2021.
- Simmons, Asa ve Steven Chappell. "Artificial Intelligence-Definition and Practice." *IEEE Journal of Oceanic Engineering* 13, sy.2 (1988): 14-42.
- Sümer, Seda Yağmur. "Ceza Yargılamasının Geleceği: Robot Hakim." *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 23, sy.2 (2021): 1543-1591.
- Szpor, Grazyna. "The Notion of Digital Transformation." iç. *Instruments of Public Law: Digital Transformation during the Pandemic*, 7-11. ed. Irena Lipowicz, Grażyna Szpor, ve Aleksandra Syrt. London: Routledge, 2023.
- Tansuğ, Çağla. "Türkiye'de İdari Faaliyetlerde Büyük Veri Uygulamaları." iç. *Gelişen Teknolojiler ve Hukuk-III: Büyük Veri*, 247-251. ed. Eylem Aksoy Retornaz ve O. Gazi Güçlütürk. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.

- Tüfekçi, Zeynep. "How Recommendation Algorithms Run the World." *Wired*, (2019) (Et. 09.06.2024).
- Ulaşan, Fatih. "The Dark Side of Artificial Intelligence on the Basis of Public Administration." (Special Issue) *Journal of Society, Economics and Management* 4, (2023): 301-323.
- Ünal, Sevda ve Ayşe Aslı Sezgin. "Büyük Veri (Big Data)'nin Yapay Zekâ Uygulamalarında Toplumsal Sınıflandırmaya Yönelik Kaygılar." *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi* 12, sy.44 (2021): 47-70. (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1236737>), (Et. 02.02.2025).
- Vial, Gregory. "Understanding Digital Transformation: A Review and a Research Agenda." *Journal of Strategic Information Systems*, sy.28 (2019): 118-144.
- Vydra, Simon ve Bram Klievink. "Techno-Optimism and Policy-Pessimism in the Public Sector Big Data Debate'." *Government Information Quarterly* 36, sy.4 (2019): 1-10.
- Weaver, Russell. "The Constitutional Implications of Drones, Facial Recognition Technology and CCTV." *Public Governance, Administration and Finances Law Rev.* 6, sy.2 (2021): 53-65.
- Wolswinkel, Johan. *Comparative Study on Administrative Law and the Use of AI and Other Algorithmic Systems in Administrative Decision-Making in the Member States of the Council of Europe*. Council of Europe, 2022.
- Xu, Wang, Xuan Zha, Wei Ni, Ren Ping Liu, Y. Jay Guo, Xinxin Niu, Kangfeng Zheng. "Survey on Blockchain for Internet of Things." *Computer Communications*, sy.136 (2019): 10-29.
- Yayla, Ahmet. *İdare Hukuku Bakımından Yapay Zeka İdarenin Faaliyetleri, Yapay Zekalı İdari İşlemler ve Sorumluluk*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Yüksel, Saadet. "Brief Overview of the ECtHR's Article 10 Jurisprudence Addressing New Digital Challenges." iç. *Prof. Dr. Zühtü Arslan'a Armağan Cilt-I*, (2024): 861-872.

Zuiderveen Borgesius, Frederik J. "Strengthening Legal Protection Against Discrimination by Algorithms and Artificial Intelligence." *The International Journal of Human Rights* 24, sy.10 (2020): 1572-1593.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

- (https://www.conseil-etat.fr/Media/actualites/documents/2022/08-aout/etudepm-ia_1.pdf), Et. 12.06.2024.
- (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en>), Et. 12.06.2024.
- (<https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/index.html>), Et. 12.06.2024.
- (<https://www.jusline.at/gesetz/avg>), Et. 12.06.2024.
- (<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>), Et. 13.06.2024.
- (https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000025503132), Et. 12.06.2024.
- (<https://www.conseil-etat.fr/arianeweb/#/recherche>) Et. 12.06.2024.
- (<http://pau.tribunal-administratif.fr/content/download/214700/2038433>), Et. 12.06.2024.
- (<https://www.indyturk.com/node/628886/bilim/chatgpt-benzeri-yapay-zeka-araci-insanlarin-duşüncelerini-okudu>), Et. 09.06.2024.
- (<https://www.ombo.nsw.gov.au>), Et. 13.06.2024.
- (<https://www.tbs-sct.canada.ca/pol/doc-eng.aspx?id=32592§ion=html>), Et. 13.06.2024.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required
